
VALIDAREA CHESTIONARULUI DE MĂSURARE A EMOȚIILOR CA STARE ȘI TRĂSĂTURĂ (MEST-Ro) LA BASCHETBALISTE

Horia D. Pitariu¹

Universitatea "Babeș Bolyai", Cluj Napoca

Edward L. Levine

University of South Florida

Simona Mușat

Universitatea "Babeș Bolyai", Cluj Napoca

Dan Ispas

University of South Florida

Abstract

The purpose of this study was to validate the Romanian version of State Trait Emotion Measure (STEM - MEST-Ro) using a sample of 108 professional basketball female players. The results show that MEST-Ro, developed originally in the US, showed satisfactory levels of reliability, convergent, and criterion-related validity. Practical implications for basketball teams are presented.

Key-words: *emotions in the workplace, STEM validation in Romania, emotions in basketball players, positive and negative affectivity, PANAS-X, STPI, STAI*

INTRODUCERE

Organizațiile, indiferent de natura lor, au fost dintotdeauna un generator de trăiri afective. Totuși, studiul emoțiilor existente în procesul muncii este de dată relativ recentă, cercetările din acest domeniu devenind din ce în ce mai numeroase și mai diversificate în ultimele două decenii. Organizațiile acordă în prezent o importanță din ce în ce mai mare emoțiilor muncii, astfel integrându-se în cerințele fundamentale de contribuție la asigurarea calității vieții personalului muncitor.

Preocupări legate de domeniul reactivității emoționale la diverși stimuli din mediul înconjurător au existat dintotdeauna fiind astfel proiectate numeroase experimente de laborator sau de teren. Întotdeauna psihologii au conștientizat faptul că mediul înconjurător are o influență puternică asupra comportamentului uman, rezultanta putând fi o boală psihică sau de altă natură. Menționăm că în România Ștefănescu-Goangă (1912), în teza sa de doctorat susținută sub îndrumarea lui Wilhelm Wundt, a subliniat printre primii

importanța modificărilor afective în contextul percepției culorilor, fapt ce ulterior a avut numeroase implicații organizaționale, în special de natură ergonomică. Odată cu noile provocări specifice psihologiei cognitive s-a redescoperit rolul major ocupat de procesele afective în activitățile cotidiene, maniera în care acestea le afectează. În prezent, studiul trăirilor afective al emoțiilor, la locul de muncă, a devenit o temă de discuție și cercetare prioritară care a stimulat numeroase teorii și abordări experimentale aceasta cu preponderență legat de stresul psihologic și psihofiziologic (Lazarus, 1991).

Încă nu există un consens în definirea emoțiilor. Pentru unii emoțiile sunt considerate ca mulțimi fuzzy (fuzzy set), mai mult sau mai puțin circumscrise prin prototipuri ceea ce face neclară definirea lor în termeni preciși. Alții fac o distincție netă între ceea ce sunt simple trăiri emoționale ca de pildă distresul, excitarea sau arousal-ul și ceea ce reprezintă emoțiile reale, cum ar fi mânia, frica, vinovăția etc. Ele au puternice conotații adaptative derivate din capacitatea de învățare a ființelor vii. Emoțiile specifice arealului uman sunt derivate specifice din structuri sociale complexe și percepții sociale prin care circumscriu ceea ce

¹ Adresa de corespondență:
horia_pitariu@yahoo.com

este dăunător sau benefic. Acest aspect presupune realizarea unei inferențe apreciative, cu alte cuvinte aptitudinea de a emite judecăți, de învățare din experiență, de a face distincții sensibile între ceea ce poate distorsiona starea de bine a individului.

În concepția lui Lazarus (1991), emoția este definită ca un proces. Procesele emoționale “se referă la faptul dacă există un conținut relațional dar și semnificativ din punct de vedere personal, o evaluare a beneficiului, provocării, amenințării sau afectării persoanei, potențialul de pregătire pentru acțiune și schimbările fiziologice” (Lazarus, 1991, pp 822). Emoțiile, sub aspect comportamental, sunt definite ca izbucniri cu intensitate mare, de scurtă durată. Repetate cu o frecvență mai mare, pot influența comportamentul organizațional fiind considerate o variabilă moderatoare între mediul muncii și comportamentul individului, respectiv rezultatele activității de muncă. Emoțiile acționează, pozitiv sau negativ, atât asupra performanței în muncă, cât și asupra sănătății individului. Lord și Kanfer (2002) le acordă o calitate instrumentală în interacțiunile sociale asupra postului de muncă ocupat.

Există mai multe clasificări ale emoțiilor, dar cea mai obișnuită se referă la dihotomia: (a) emoții pozitive (cele care rezultă din obținerea unor beneficii) – atingerea unui obiectiv, fericire și bucurie, mândrie, recunoștință etc; (b) emoții negative (rezultate din pierderi, stricăciuni și amenințări) – mânie, anxietate, teamă, vinovăție, rușine, tristețe, invidie, gelozie, dezgust etc.

De-a lungul timpului au fost dezvoltate numeroase modele și instrumente de investigare a emoțiilor la locul de muncă. De o largă acceptare se bucură în prezent modelul lui Grandey (2000) privind solicitările de exprimare și gestionare a emoțiilor în contextul activităților de muncă. Autoarea explică un cadru acțional al emoțiilor prin procesele de suprafață (managementul expresiilor observabile) și reglarea de profunzime (managementul emoției propriu-zise). Astfel, se oferă o modalitate operațională de control al emoțiilor la locul de muncă (Capotescu, 2006). În investigarea emoțiilor specifice contextului organizațional, de o acceptare largă s-au bucurat modelele bidimensionale. Astfel Russell (1979, 1980) consideră emoțiile ca fiind interrelaționate, acest aspect fiind identificabil în termeni de valență și arousal. Un model mai popular este însă acela al lui Watson ș.a. (1988), Watson & Clark (1994) care a dus la dezvoltarea *Listei de afecte*

pozitive și negative (PANAS). PANAS este însă un instrument dedicat unei investigații cu caracter general (context-free), nu unui cadru specific cum este cel organizațional. Această deficiență, observată și la alte instrumente similare și concretizată prin obținerea unor distorsiuni ce influențează validitatea acestora, a făcut necesară proiectarea unor instrumente specifice, adecvate cadrului de muncă organizațional (Levine & Xu, 2005).

Proiectarea STEM

Levine & Xu (2005) au proiectat STEM (State-Trait Emotion Measurement), un instrument prin care au încercat să elimine distorsiunile atribuite PANAS-ului, în sensul că acesta se dorește a fi destinat identificării emoțiilor specifice cadrului organizațional. Mai mult, autorii includ în acest instrument și dimensiunile de *Stare* (comportament emoțional caracteristic unui anumit moment, un comportament prezent) și *Trăsătură* (comportament emoțional în general). În accepțiunea lui Ch. Spielberger, Starea emoțională poate fi definită ca o trăire sau condiție psihologică de moment marcată de sentimente subiective intense, de scurtă durată. Trăsătura, ca dimensiune emoțională, este definită în termeni de însușire de personalitate stabilă, caracteristică unei persoane (Pitariu & Iliescu, 2004).

Chestionarului de măsurare a emoțiilor ca stare și trăsătură (MEST-Ro) a parcurs mai multe etape în procesul de proiectare. Într-o primă etapă au fost selecționate din literatura de specialitate mai multe tipuri de emoții, zece pozitive și zece negative care au fost considerate a fi relevante pentru activitatea de muncă (vigilență, mulțumire, bucurie, afecțiune, mândrie, furia, anxietatea, invidie, vină/ rușine, tristețe). Utilizând rezultatele unor cercetări anterioare, definiții conținute în dicționare explicative și sugestiile specialiștilor, fiecare emoție a fost definită. Pentru o înțelegere mai bună a semnificației fiecărei emoții, acestea au fost completate cu exemple specifice activităților de muncă. Astfel, a fost creat un cadru explicativ clar bazat pe sistemul de evaluare specific scalelor cu ancore comportamentale (SEAC) (Pitariu, 2000). Acestea ofereau o posibilitate clară de evaluare a fiecărei emoții. În final, fiecare emoție se putea evalua pe o scală de la 1 la 10, atât sub aspectul trăirii emoționale ca stare, (cum a experențiat respondentul emoția respectivă în ultimele zile, recent), cât și ca trăsătură (cum trăiește respondentul emoția respectivă, în general).

Obiectivul studiului prezent

Studiul prezent a investigat utilitatea STEM/MEST-Ro în măsurarea emoțiilor discrete într-o altă cultură, România și un lot specific compus din sportive de performanță, jucătoare de baschet. Demersul urmat a fost de traducere și adaptare a MEST la specificul geografic și al populației care face obiectul investigației. În acest studiu va fi examinată validitatea incrementală a MEST-Ro față de PANAS și validitatea predictivă utilizând ca și criterii comportamentul cetățenesc, comportamentul contraproductiv și satisfacția cu munca/ activitatea. Va fi examinată și relația dintre MEST-Ro și diferite dimensiuni ale performanței în baschet.

METODA

Participanții

La acest studiu au participat 108 jucătoare de baschet din liga profesionistă a României. Vârsta medie a oscilat între 14-35 ani (M = 19.4 ani; AS = 3.88). Participarea la antrenamente era 2-4 (M=2) ore zilnic (AS=.70). Experiența ca jucătoare de baschet oscila între 1-23 ani (M=8.5, AS=3.93). Vechimea în echipă în momentul testării a fost în medie de 2.8 ani (AS=1.92), intervalul de variație fiind între 1-9 ani. În ceea ce privește minutele jucate pe meci, acestea erau în medie de 23.18 (AS=11.93) ceea ce se distribuia pe o întindere de 3-40 minute.

Instrumente de măsură

MEST-Ro. Acest chestionar păstrează cele cinci emoții pozitive și cinci emoții negative din STEM. Ele se referă la următoarele variabile: mânie, anxietate, tristețe, invidie, vinovăție/ rușine (afectivitate negativă) și bucurie, afecțiune, mândrie, mulțumire vigilență/ energie (afectivitate pozitivă). Participanților li se cere să evalueze pe o scală de 10 puncte construită pe baza unui principiu similar scalelor de evaluare cu ancore comportamentale (BARS) (Pitariu, 2006), emoțiile specifice pe care le-au trăit într-un anumit moment (în cazul nostru al meciului de baschet) (Stare) și comportamentul pe care îl au în general (Trăsătură). Față de versiunea originală, MEST-Ro a fost adaptat ca structură/ terminologie, activității sportive de baschet, aceste modificări au apărut cu o pondere mai mare la ancorele comportamentale (Ex. "Dezvoltarea unei tactici noi, de succes, de către echipa noastră"). La acțiunea de traducere și adaptare au participat un grup de psihologi și specialiști în jocul de baschet.

PANAS-X (Watson & Clark, 1994).

Pentru studiul de validare a STEM și MEST-Ro au fost selecționați 43 de itemi. Participanților li se cerea să evalueze pe o scală Likert de la 1 la 5 măsura în care ei au perceput emoția respectivă de-a lungul ultimelor săptămâni (1=în foarte mică măsură; 5=extrem de mult).

Scalele Mândrie, Invidie și Agreabilitate (Ahmed & Braithwaite, 2006; Jehn, 1995; Liden & Maslyn, 1998; Vecchio, 2000) la fel ca și scalele PANAS-X, au fost utilizate pentru realizarea validității convergente cu STEM și MAST-Ro. Toți itemii scalelor amintite au fost evaluați pe o scală Likert de la 1 la 5 (1=în mod cert neadevărat pentru mine; 5=extrem de adevărat pentru mine). Și în acest caz, participanții ofereau un răspuns legat de trăirea respectivă în general (Trăsătură) și în cea mai recentă zi de muncă (Stare).

Inventarul de Personalitate Stare-Trăsătură (STPI) (Spielberger, 1980). Acest inventar conține 80 itemi care evaluează starea și trăsătura pe variabilele: mânie, anxietate, depresie și curiozitate. Cu excepția scalei de curiozitate, toate celelalte scale au fost utilizate pentru validarea convergentă a MEST-Ro. Itemii STPI sunt evaluați fiecare pe o scală Likert de la 1 la 4 (1=deloc; 6=foarte mult).

Inventarul de anxietate Stare-Trăsătură (STAI) (Spielberger, Gorsuch & Luschene, 1970; Spielberger, 1983). Acest chestionar este utilizat în măsurarea tendințelor anxioase.

Satisfacția cu munca. Această scală a fost decupată din *Occupational Stress Indicator 2* (OSI - Williams, 1996). Scala este compusă din 12 itemi, răspunsurile fiind date pe o scală Likert cu 6 puncte (1=foarte nemulțumit; 6=foarte mulțumit). Această scală are două subscale: *Munca în sine* și *Organizația* – este vorba de direcția dinspre care vine mulțumirea cu activitatea de muncă.

Comportamentul cetățenesc organizațional (OCB) (Van Dyne & LePine, 1998). Chestionarul conține 7 itemi pentru variabila *Ajutor* și 6 pentru *Exprimarea* comportamentului. Fiecare item este evaluat pe o scală de la 1 la 5 (1=în foarte mare dezacord; 5=în acord puternic).

Comportamentul contraproductiv (CWB) (Robinson & Bennett, 1995). Acest chestionar operează cu 19 itemi care măsoară comportamentul contraproductiv. Evaluarea se face pe o scală Likert de la 1 la 5. (1=niciodată; 5=în fiecare zi). Este evaluată frecvența de angajare în comportament

contraproductiv, 7 itemi vizează CWB-ul direcționat către alții și 12 itemi cel îndreptat spre organizație.

Criterii obiective. Am apelat la o serie de criterii obiective prin intermediul cărora s-a putut efectua un calcul de corelație predictiv privind la variabilele MEST-Ro. Aceste criterii se refereau la următoarele variabile: *Puncte marcate, Recuperări de mingi, Pase decisive, Mingi câștigate, Aruncări libere ratate, Aruncări ratate, Mingi pierdute și Minute jucate.* Deoarece distribuția de frecvență obținută era una asimetrică, pentru a realiza calculele de corelație necesare s-a procedat la logaritizarea performanțelor obținute. Datele respective au fost culese pe toată perioada campionatului 2005-2006, ele fiind înregistrări realizate la fiecare meci de baschet de către antrenorii secunzi (fiecare echipă a jucat minimum 16 meciuri și maximum 25 de meciuri, perioadă în care s-au realizat înregistrări pentru fiecare jucătoare în parte).

Procedura

Investigarea s-a derulat pe grupe mici, cinci până la zece jucătoare de baschet. În

mod obișnuit, pentru culegerea datelor a fost utilizată perioada de cantonament a echipelor. Participanții au fost atenționați că datele vor fi utilizate exclusiv în scop de cercetare. Ca operator a fost utilizat unul dintre autori, fost jucător de baschet. În acest fel s-a realizat o cooperare superioară cu participanții la cercetare.

REZULTATE

Statistici descriptive

Tabelul 1 conține statisticile descriptive pentru scorurile obținute la proba MEST-Ro. Comparativ cu datele lui Levin și Xu (2005) s-a putut observa că la lotul jucătoarelor de baschet MEST-Ro Afectivitatea negativă, general și recent, este mai mare ($t=14.54$, $p<.01$ și respectiv $t=7.38$, $p<.01$). Este adevărat că aceste distorsiuni au apărut și datorită faptului că lotul de români era unul selecționat – jucătoare de baschet examinate în general în preajma sau după competiție, când parametri psihologici testați aveau valori mai ridicate.

Tabelul 1

Statisticile descriptive ale scalelor MEST-Ro (N=108)

SCALA	MEDIA	AS
MEST-Ro Afectivitate pozitivă (recent-stare)	28.5	9.18
MEST-Ro Afectivitate pozitivă (general-trăsătură)	31.1	8.19
MEST-Ro Afectivitate negativă (recent-stare)	17.6	7.41
MEST-Ro Afectivitate negativă (general-trăsătură)	18.1	7.08
Bucurie (recent-stare)	5.87	2.24
Bucurie (general-trăsătură)	6.32	2.17
Anxietate (recent-stare)	3.66	1.80
Anxietate (general-trăsătură)	3.89	1.90
Mândrie (recent-stare)	5.51	2.44
Mândrie (general-trăsătură)	5.76	2.15
Tristețe (recent-stare)	3.74	2.32
Tristețe (general-trăsătură)	3.56	2.28
Vigilență (recent-stare)	5.74	2.43
Vigilență (general-trăsătură)	6.58	2.04
Furie (recent-stare)	4.39	2.55
Furie (general-trăsătură)	4.46	2.50
Afecțiune (recent-stare)	5.95	2.40
Afecțiune (general-trăsătură)	6.36	2.12
Invidie (recent-stare)	2.82	2.09
Invidie (general-trăsătură)	3.14	2.17
Mulțumire (recent-stare)	5.44	2.24
Mulțumire (general-trăsătură)	6.06	2.03
Vină/rușine (recent-stare)	3.02	2.18
Vină/rușine (general-trăsătură)	3.08	1.95

Consistența internă a MEST-Ro

MEST-Ro conține numai un singur item care reprezintă fiecare emoție, deci nu s-au putut obține coeficienți de consistență internă decât referitor la realizarea grupajului de itemi pe cele două tipuri de afectivități, cea pozitivă și negativă.

Pentru MEST-Ro – Afectivitate pozitivă are coeficientul alpha de .84 (stare) și respectiv .83 pentru trăsătură. În ce privește Afectivitatea negativă (stare), coeficientul alpha este de .69, iar pentru trăsătură este de .66. Itemii din componența scalelor care reprezintă emoțiile negative înseamnă că posedă o varietate mai mare fiind și mai puțin intercorelați. La rezultate similare au ajuns și autorii STEM.

Validitatea convergentă și divergentă a MEST-Ro

Validitatea externă știm că se referă la calitatea testului de a se raporta într-o relație de consensualitate/divergență cu alte măsuri

psihologice care pretind că măsoară aceleași dimensiuni. Este ceea ce a fost denumită și validitate convergentă și, respectiv, discriminativă (Murphy & Davidshofer, 1991; Trochim, 2001). D.T. Campbell și D.W. Fiske propun în contextul amintit o metodă de lucru bazată pe matricea “multitrăsături-multimetode”. Pe scurt, această metodă se bazează pe valorile coeficienților de corelație liniară între diverse măsurători care utilizează același tip de constructe (Pitariu, 2000).

O primă observație este că între MEST-Ro – Afectivitate pozitivă și MEST-Ro - Afectivitate negativă, corelația este nesemnificativă ($r = -.06$) pentru Stare și respectiv ($r = .02$) pentru Trăsătură.

Tabelul 2 ilustrează relațiile convergente între scalele MEST-Ro și alte scale similare. Am luat în considerare chestionarul PANAS-X, STPI, Scalele Mândrie, Invidie și Agreabilitate și Chestionarul STAI.

Tabelul 2

Coeficienții de validitate convergentă

Scale	MEST-Ro Afectivitate pozitivă (stare)	MEST-Ro Afectivitate negativă (stare)	MEST-Ro Afectivitate pozitivă (trăsătură)	MEST-Ro Afectivitate negativă (trăsătură)
PANAS-X - afectivitate pozitivă (trăsătură)	.43**	.07	.40**	.03
PANAS-X – afectivitate negativă (trăsătură)	-.17	.38**	-.17	.31**
PANAS-X – frică	-.21*	.39**	-.19*	.31**
PANAS –X– ostilitate	-.17	.36**	-.13	.25*
PANAS –X– vină/rușine	-.17	.35**	-.22*	.23*
PANAS –X– tristețe	-.11	.31**	-.10	.24*
PANAS –X– bucurie	.40**	-.09	.34**	-.08
PANAS –X– seninătate	.33**	-.13	.32**	-.07
STPI-Furia (stare)	-.22*	.29**	-.22*	.30**
STPI-Anxietatea (stare)	-.22*	.21*	-.25**	.20*
STPI-Depresia (stare)	-.23*	.25**	-.21*	.18
STPI-Furia (trăsătură)	-.16	.10	-.20*	-.04
STPI-Anxietatea (trăsătură)	-.25**	.26**	-.27**	.21*
STPI-Depresia (trăsătură)	-.34**	.22*	-.36**	.19*
Invidie – stare	-.26**	.24*	-.34**	.17
Agreabilitate – stare	.18	-.23*	.20*	-.21*
Mândrie – stare	.45**	-.07	.46**	-.18
Invidie – trăsătură	-.16	.16	-.26**	.16
Agreabilitate – trăsătură	.16	-.20*	.23*	-.19*
Mândrie – trăsătură	.38**	-.02	.42**	-.13
STAI-X 1 – stare	-.32**	.28**	-.29**	.08
STAI-X 2- trăsătură	-.27**	.36**	-.32**	.23*

** corelație semnificativă la $p < .01$

* corelație semnificativă la $p < .05$

Corelațiile MEST-Ro și PANAS. Coeficienții de corelație convergentă între MEST-Ro și PANAS, au evidențiat o relație semnificativă. Examinarea corelațiilor cu PANAS- Afectivitate pozitivă și PANAS-Afectivitate negativă a relevat următorul tablou: MEST-Ro ca stare (recent) și trăsătură (general), corelează semnificativ cu PANAS-Afectivitate pozitivă ($r=.43$, $p<.01$ și respectiv $r=.40$, $p<.01$). Afectivitate negativă ca stare și trăsătură din PANAS, corelează semnificativ cu MEST-Ro ($r=.38$, $p<.01$ și respectiv $r=.31$, $p<.01$).

Din punctul de vedere al emoțiilor discrete, al itemilor individuali din componența MEST-Ro și PANAS-X s-au obținut următoarele corelații semnificative:

- Bucuria de la MEST-Ro corelează pozitiv cu itemii PANAS-X care exprimă Jovialitatea (fericit, vesel, încântat, voios, emoționat, entuziast, plin de viață și energic) atât în cazul bucuriei ca trăsătură ($r=.38$, $p<.01$) cât și ca stare, ($r=.37$, $p<.01$).
- Mulțumirea (MEST-Ro) corelează semnificativ cu Seninătatea (PANAS-X) ($r=.30$, $p<.01$).
- Scalele Vigilență corelează semnificativ cu Bucuria (PANAS-X) ($r=.37$, $p<.01$).
- Furia (MEST-Ro) corelează semnificativ cu Ostilitatea (PANAS-X) ($r=.38$, $p<.01$).
- Vinovăția/Rușinea (MEST-Ro) cu scalele care exprimă Vinovăția (PANAS-X) (vinovat, rușinat, condamnat, furios pe sine, dezgustat de sine și nemulțumit de sine), au un coeficient de corelație de $r=.22$ ($p<.05$).
- Scalele care evaluează Tristețea, corelează semnificativ ($r=.20$, $p<.05$).

STPI și STAI. Între MEST-Ro și STPI și STAI, așa cum se poate observa în Tabelul 2, s-au înregistrat, în general, o serie de corelații semnificative. În ceea ce privește corelațiile itemilor individuali din MEST-Ro cu scalele STPI și STAI s-au putut observa următoarele:

- Scala Anxietate ca trăsătură a MEST-Ro, corelează semnificativ pozitiv cu STAI-trăsătură ($r=.22$, $p<.05$) și cu scala de Anxietate - trăsătură din STPI ($r=.22$, $p<.05$).
- Anxietatea ca stare din MEST-Ro corelează semnificativ pozitiv cu STAI-trăsătură ($r=.34$, $p<.01$).
- Scala Tristețe - trăsătură a MEST-Ro corelează semnificativ cu scala

Depresie - trăsătură din STPI ($r=.21$, $p<.05$), iar scala Tristețe - stare a STEM, cu scala Depresie- stare din STPI ($r=.25$, $p<.01$).

- Scala Furie - stare din MEST-Ro, corelează cu Scala Furie- stare din STPI ($r=.29$, $p<.01$), iar scala Furie - trăsătură din MEST-Ro, cu Furie-stare din STPI ($r=.30$, $p<.01$).

Mândrie, Invidie și Agreabilitate. Date suplimentare privind validitatea convergentă a scalelor Mândrie, Invidie și Afectiune din MEST-Ro. Astfel, scala Mândrie din MEST-Ro corelează semnificativ cu scala Mândrie - stare și trăsătură ($r=.38$, $p<.01$ și respectiv $r=.37$, $p<.01$). Scala Invidie - stare corelează semnificativ cu Scala similară din MEST-Ro ($r=.27$, $p<.01$). La fel, scala Afectiune din MEST-Ro corelează semnificativ cu scala Agreabilitate (stare: $r=.26$, $p<.01$; trăsătură: $r=.28$, $p<.01$).

Putem concluziona că, în general, între scalele MEST-Ro și alte scale specifice altor chestionare care măsoară dimensiuni similare de personalitate, coeficienții de validitate convergentă au urmat direcția așteptată susținând structura chestionarului în discuție.

Validitatea relativă la criteriu a MEST-Ro

În ceea ce privește validitatea MEST-Ro relativă la criteriu, s-a avut în vedere relația cu *Comportamentul cetățenesc (OCB)*, *Comportamentul contraproductiv (CWB)* și *Satisfacția cu activitatea (SM) în echipa de baschet*. Este vorba despre un criteriu bazat pe autoevaluări. Precizăm că în ceea ce privește satisfacția ne-am oprit numai la activitatea de echipă, nu și la satisfacția cu clubul din care fac parte jucătoarele, aceasta deoarece clubul, ca organizație, nu are un rol așa de clar definit, granițele organizaționale sunt destul de vag definite, acesta, în cazul multor echipe având doar responsabilități administrative minime.

În contextul identificării coeficienților de validitate, expectanțele noastre se referă la faptul că emoțiile pozitive vor corela pozitiv cu comportamentul cetățenesc și satisfacția cu activitatea de echipă, în timp ce emoțiile negative vor corela pozitiv cu comportamentul contraproductiv.

Referitor la evaluările antrenorilor, în acest caz s-a făcut apel la un sistem de notare care utilizează un evantai mare de indici de eficiență: *Puncte marcate, Pase decisive*,

Recuperări, Mingi câștigate, Aruncări libere ratate, Aruncări ratate, Mingi pierdute, Minute jucate.

Principalii indici statistici relativ la criteriile subiective rezultate din autoevaluări, sunt prezentați în Tabelul 3.

Tabelul 3

Rezumatul statistic al datelor de criteriu

SCALA	MEDIA	AS	ALPHA
<i>Criterii subiectiva</i>			
Comportament contraproductiv(CWB)-Total	45.26	12.10	.82
Comportament contraproductiv la locul de muncă (CWBM)	19.15	6.22	.74
Comportament contraproductiv față de organizație (CWBO)	26.11	7.79	.76
Comportament cetățenesc(OCB)-Total	61.11	11.82	.89
Comportament cetățenesc-de ajutor (OCBA)	34.00	6.69	.85
Comportament cetățenesc-de exprimare (OCBE)	27.10	6.25	.81
Satisfacția cu munca (SM)	24.47	3.76	.75
<i>Criterii obiective</i>			
Puncte marcate	3.5496	1.23663	-
Recuperări	2.9419	1.08322	-
Pase decisive	1.3338	1.19638	-
Mingi câștigate	2.0845	1.12027	-
Aruncări libere ratate	1.5492	1.06255	-
Aruncări ratate	2.9622	1.09938	-
Mingi pierdute	2.4728	.96530	-
Minute	4.8454	1.03735	-

Există unele deosebiri între rezultatele oferite de lotul american și cel al baschetbalistelor. Astfel, comportamentul contraproductiv al româncilor este mai mare decât cel obținut pe lotul american (Levine & Xu, 2005). O explicație posibilă ar putea fi aceea că lotul pe care l-am utilizat este antrenat într-o activitate competitivă de excepție care se distanțează de condițiile specifice unei situații obișnuite de muncă. Nivelul de agresivitate este în mod normal mai crescut la jucătoarele de baschet, la fel și alte manifestări comportamentale emoționale.

În Tabelul 4 sunt prezentate corelațiile dintre variabilele MEST-Ro cu *Comportamentul cetățenesc organizațional* (OCB), *Comportamentul contraproductiv în muncă* (CWB) și *Satisfacția cu muncă* (SM). De fapt, ne așteptăm ca emoțiile pozitive să coreleze pozitiv cu satisfacția cu activitatea prestată și cu comportamentul cetățenesc, în timp ce emoțiile negative ne așteptăm să coreleze pozitiv cu comportamentul contraproductiv.

Tabelul 4

Corelații între criteriile rezultate din autoevaluări și variabilele MEST-Ro

SCALE	OCBA - ajutor	OCBE – exprimare	OCB-Total	CWBM -loc de muncă	CWBO - organizație	CWB- Total	SM
MEST-Ro AN stare	.01	.02	.02	.27**	.17	.25**	-.19*
MEST-Ro AN trăsătură	.05	.03	.04	.23*	.07	.16	-.22*
MEST-Ro AP stare	.29**	.38**	.37**	-.23*	-.36**	-.35**	.40**
MEST-Ro AP trăsătură	.32**	.40**	.39**	-.20*	-.29**	-.29**	.43**

** corelație semnificativă la $p < .01$

* corelație semnificativă la $p < .05$

Emoțiile pozitive corelează semnificativ cu comportamentul cetățenesc, indiferent că este vorba de afectivitatea pozitivă ca stare, sau ca trăsătură. Comportamentul contraproductiv atât în cadrul echipei, cât și față de organizație, corelează negativ cu emoțiile pozitive și pozitiv numai cu emoțiile negative, dar numai la nivelul echipei. Explicația o putem găsi în aceea că afectivitatea negativă atât ca stare, cât și ca trăsătură, în cadrul echipei și în competiție, poate stimula un comportament

contraproductiv, în timp ce afectivitatea pozitivă ca trăsătură îl inhibă. Satisfacția cu munca corelează pozitiv cu afectivitatea pozitivă ca stare și trăsătură și negativ semnificativ cu afectivitatea negativă.

Este de interes să se examineze validitatea relativă la criteriu și la nivelul emoțiilor discrete. Tabelul 5 prezintă coeficienții de validitate rezultați pentru itemii MEST-Ro care reprezintă starea și trăsătura.

Tabelul 5

Corelațiile dintre criteriile subiective și variabilele MEST-Ro

Itemii MEST-Ro	OCB- Total	OCBA - ajutor	OCBE - expri- mare	CWB- Total	CWBM - individ	CWBO - organi- zație	Satis- facția cu activitatea (SM)
Emoția ca stare							
Bucurie	.17	.11	.19*	-.39**	-.28**	-.38**	.28**
Mândrie	.46**	.35**	.50**	-.18	-.06	-.24*	.28**
Vigilență	.24*	.20*	.24*	-.34**	-.20*	-.37**	.38**
Afecțiune	.36**	.32**	.34**	-.18	-.14	-.16	.27**
Mulțumirea	.19*	.15	.21*	-.30	-.24*	-.27**	.31*
Anxietatea	.04	.01	.08	.12	.18	.05	-.07
Tristețea	.11	.11	.10	.22*	.24*	.15	-.24*
Furia	.03	.01	.05	.22*	.22*	.16	-.04
Invidia	-.12	-.13	-.09	.17	.19	.11	-.13
Vina/Rușinea	-.02	.02	-.05	.08	.06	.08	-.13
Emoția ca trăsătură							
Bucurie	.26**	.22*	.25**	-.26**	-.18	-.26**	.41**
Mândrie	.41**	.30**	.46**	-.19*	-.09	-.23*	.29**
Vigilență	.31**	.30**	.26**	-.23*	-.18	-.22*	.20*
Afecțiune	.37**	.29**	.39**	-.17	-.09	-.20*	.36*
Mulțumirea	.18	.15	.18	-.28**	-.22*	-.26**	.38**
Anxietatea	-.02	.03	-.01	.16	.24*	.06	-.11
Tristețea	.05	.10	-.02	.11	.09	.10	-.21*
Furia	.13	.06	.18	.11	.23*	-.00	-.05
Invidia	.05	.03	.06	.05	.11	-.02	-.11
Vina/Rușinea	-.10	-.04	-.15	.11	.08	.11	-.23*

** corelație semnificativă la $p < .01$

* corelație semnificativă la $p < .05$

Cu mici excepții, atât emoțiile pozitive care exprimă starea, cât și cele care exprimă trăsătura incluse în MEST-Ro, corelează puternic semnificativ cu comportamentul contraproductiv, cât și cu cel cetățenesc și cu satisfacția cu activitatea prestată. Într-o activitate de echipă cum este aceea de baschet, relațiile sunt cele amicale, de întrajutorare. Avem totuși de-a face în cazul nostru și cu individualități foarte clar conturate. Astfel, se poate explica manifestarea agresivității, dar îndreptată mai mult asupra adversarului (între CWB și itemii care exprimă

afectivitatea negativă ca stare). În contextul afectivității pozitive, ca stare și trăsătură, relația MEST-Ro cu emoțiile discrete este considerată stimuloare în cazul comportamentului cetățenesc și inhibitorie a comportamentului contraproductiv, la fel și în ceea ce privește satisfacția cu activitatea prestată.

Un aspect important îl prezintă relația dintre performanța sportivă a jucătoarelor de baschet și variabilele incluse în MEST-Ro. În Tabelul 6 sunt prezentate corelațiile dintre indicii de performanță înregistrați obiectiv și

variabilele MEST-Ro. Am exclus dintre variabilele luate în calcul pe acele variabile care au în vedere aspectele negative cum ar fi *Aruncările ratate*, *Mingile pierdute* etc., aceasta deoarece în contextul jocului de

baschet ele primesc anumite conotații care ar distorsiona semnificația performanței în jocul de baschet.

Tabelul 6

Corelațiile variabilelor MEST-Ro cu criteriile obiective de performanță

Item MEST-Ro	Puncte marcate	Recuperări	Pase decisive	Mingi câștigate	Minute jucate
Emoția ca stare					
Bucuria	.12	.12	.14	.14	.13
Mândria	.15	.11	.09	.24*	.17
Vigilența	.13	.15	.11	.19*	.17
Afecțiunea	.25**	.24*	.23*	.30**	.29**
Mulțumirea	.11	.10	.09	.19*	.15
Anxietatea	-.01	-.04	-.19	-.07	-.02
Tristețea	.01	-.01	-.07	-.04	-.01
Furia	.08	.05	-.08	.03	.04
Invidia	-.10	-.13	-.15	-.20*	-.12
Vina și rușinea	.10	.08	.05	.04	.06
Emoția ca trăsătură					
Bucuria	.17	.10	.15	.26**	.21*
Mândria	.23*	.16	.09	.29**	.24*
Vigilența	.24*	.17	.19*	.29**	.25**
Afecțiunea	.29**	.25**	.16	.34**	.34**
Mulțumirea	.25*	.12	.19	.28**	.25**
Anxietatea	-.06	-.07	-.16	-.14	-.11
Tristețea	.08	.06	.02	.04	.06
Furia	.17	.21*	-.02	.10	.15
Invidia	-.06	-.08	-.24*	-.14	-.06
Vina și rușinea	-.05	-.00	-.01	-.03	-.02
MEST-Ro AN stare	.06	.01	-.04	-.02	.09
MEST-Ro AN trăsătura	.04	.02	-.02	-.01	.09
MEST-Ro AP stare	.26**	.22*	.27**	.29**	.32**
MEST-Ro AP trăsătură	.37**	.29**	.26**	.33**	.41**

** corelație semnificativă la $p < .01$

* corelație semnificativă la $p < .05$

În general, performanța sportivă, indiferent de natura ei, se asociază preponderent cu emoțiile care sunt incluse în afectivitatea pozitivă ca stare, cel mai bun predictor fiind o creștere a nivelului de afecțiune care se observă relativ la toate criteriile de eficiență luate în considerare. Un tablou mai complex al coeficienților de validitate semnificativi este obținut în ce privește emoțiile pozitive ca trăsătură, acestea sunt prezente în toate criteriile de performanță. Afectivitatea negativă măsurată prin MEST-Ro nu corelează cu

niciun criteriu de performanță din baschet. În schimb, între afectivitatea pozitivă ca trăsătură și stare și criteriile de performanță s-au înregistrat coeficienți de validitate puternic semnificativi.

DISCUȚII ȘI CONCLUZII

Investigația efectuată subliniază faptul că Scala de măsură a emoțiilor ca stare și trăsătură (MEST-Ro) este un instrument care are o valoare interculturală apreciabilă. Lotul

de sportivi de performanță pe care s-a efectuat cercetarea a evidențiat faptul că MEST-Ro posedă o consistență internă bună și o validitate convergentă test-criteriu rezonabilă. MEST-Ro corelează pozitiv cu cele cinci măsuri ale emoțiilor pozitive din PANAS-X și negativ cu setul de emoții negative. Aceeași situație s-a remarcat și în ce privește corelația cu STPI și STAI, cu itemii adiționali care măsoară *Mândria*, *Invidia* și *Afecțiunea*, itemi care îi regăsim cu o frecvență mai mare în mediul muncii.

Validarea scalelor MEST-Ro s-a efectuat cu scalele-criteriu din *Comportamentul cetățenesc organizațional* (OCB) și *Comportamentul contraproductiv în muncă* (CWB), dar și cu un set de criterii obiective. Și în acest caz s-au evidențiat o serie de corelații care atrag atenția. Astfel, *Comportamentul cetățenesc* (OCB) corelează semnificativ cu setul de emoții pozitive. Nu s-au obținut însă corelații semnificative cu emoțiile negative. Date similare a obținut și Levine și Xu (2005). Am mai putea adăuga totuși că lotul nostru de participanți este unul selecționat. Mai mult, acesta a fost supus de-a lungul antrenamentelor la o serie de influențe educative care au vizat susținerea unui spirit de echipă elevat, respectarea adversarului în spiritul unui cod etic etc. Firește, competiția, indiferent că se manifestă în interiorul echipei, dar mai ales față de adversar, încurajează un anumit comportament agresiv, o trăire a unor emoții, atât pozitive, cât și negative, cu o intensitate puternică. Acest aspect se poate observa mai clar în cazul nostru comparativ cu un lot eterogen și care se manifestă într-un mediu oarecum mai lejer. Validitatea predictivă când a fost utilizat drept criteriu un set de parametri observabili, a oferit un avantaj mai larg de coeficienți de validitate semnificativi, în special în domeniul afectivității pozitive. Fapt ce confirmă intensitatea trăirilor emoționale la orice reușită în joc.

Desigur, pe baza datelor pe care s-au efectuat interpretările se pot face unele inferențe legate de utilitatea MEST-Ro în activitatea sportivă, legat de efectuarea unor programe care să susțină evidențierea emoțiilor pozitive. Testarea cu instrumentul validat ne poate da o serie de indicii legate de performanțele echipei de baschet, sugerând totodată și necesitatea organizării unor programe de asistență psihologică.

BIBLIOGRAFIE

- Ahmed, E. & Brathwaite, J. (2006). Shame, Pride and Workplace Bullying, In S. Karstedt, I. Loader & H. Strang (Eds.), *Emotions, Crime and Justice*. Oxford: Hart Publishing.
- Capotescu, R. (2006). Expriarea și gestionarea emoțiilor în organizații: aspecte teoretico-metodologice. *Psihologia resurselor umane*, IV, 1, 27-34.
- Grandey, A. (2000). Emotion regulation in the workplace. A new way to conceptualize emotional labor. *Journal of Occupational Health Psychology*, 5, 1, 95-110.
- Jehn, K.A. (1995). A multimethod examination of the benefits and detriments of intragroup conflict. *Administrative Science Quarterly*, 40, 256-282.
- Lazarus, R.S. (1991). *Emotion and Adaptation*. New York, NY: Oxford University Press.
- Levine, E.L. & Xu, Xian (2005). *Development and validation of the State-Trait Emotion Measure (STEM)*. Paper presented at the 20th Annual Conference of the Society for Industrial and Organizational Psychology, April.
- Liben, R.C. & Marslyan, J.M. (1998). Multidimensionality of leader-member exchange: An empirical assessment through scale development. *Journal of Management*, 24, 43-72.
- Lord, R., Klimoski, R., & Kanfer, R. (Eds) (2002). *Emotions in the Workplace: Understanding the Structure and Role of Emotions in Organizational Behavior*. San Francisco, CA: Jossey-Bass
- Murphy, K.R. & Davidshofer, Ch.O. (1991) *Psychological Testing: Principles and Applications*. Prentice Hall, Englewood Cliffs, N.J.
- Pitariu, H.D. (2000). *Managementul resurselor umane. Evaluarea performanțelor profesionale*. București: All Beck.
- Pitariu, H.D. & Iliescu, D. (2004) California Psychological Inventory – "CPI 260-Ro". *Psihologia Resurselor Umane*, 2(1), 40-49.
- Pitariu, H.D. (2006). *Proiectarea fișelor de post. Evaluarea posturilor de muncă și a personalului*, București: IRECSON.
- Robinson, S.L. & Bennett, R.J. (1995). A typology of deviant workplace behaviors: A multidimensional scaling study. *Academy of Management Journal*, 38, 555-572.
- Russell, J.A. (1979). Affective space is bipolar. *Journal of Personality and Social Psychology*, 37, 345-356

